

Dr hab. Robert Kmiecik, prof. nadzw.
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Poznań, 24 września 2018 r.

**Recenzja osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej dra Marcina Rachwała
w związku z wnioskiem o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie
nauk społecznych - dyscyplina nauki o polityce**

Sylwetka naukowa Habilitanta

Dr Marcin Rachwał jest absolwentem Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (obecnie Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa). Studia magisterskie na kierunku politologia ukończył z wyróżnieniem w 2004 r. obroną pracy magisterskiej pt. *Miejsce demokracji bezpośredniej we współczesnym państwie*, której promotorem był prof. dr. hab. Marek Żyromski. W tym samym roku został przyjęty na stacjonarne Studia Doktoranckie Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Pan Marcin Rachwał był wyróżniającym się doktorantem, co potwierdzały dziekańskie stypendia naukowe, które otrzymywał w roku akademickim 2006/2007 i 2007/2008. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskał w dniu 30 czerwca 2008 r. na podstawie uchwały Rady Instytutu Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu. Rozprawę doktorską pt. *Demokracja bezpośrednia w procesie kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w okresie transformacji systemowej* napisał pod kierunkiem prof. dr. hab. Marka Żyromskiego, natomiast recenzentami byli: prof. dr. hab. Maria Marczewska-Rytko i prof. dr. hab. Zbigniew Blok.

W roku akademickim 2008/2009 dr Marcin Rachwał rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa, ale już od roku akademickiego

2009/2010 został zatrudniony jako adiunkt na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, z którym jest związany zawodowo do dnia dzisiejszego. W okresie podlegającym ocenie dr Rachwał prowadził zajęcia, na podstawie umów cywilnoprawnych, także w innych uczelniach. Wymienić w tym miejscu należy: Wyższą Szkołę Marketingu i Zarządzania w Lesznie (lata 2008-2017), Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Lesznie (rok akademicki 2014/2015) oraz Wyższą Szkołę Umiejętności Społecznych w Poznaniu (rok akademicki 2013/2014 i od roku akademickiego 2016/2017 do chwili obecnej).

Ocena osiągnięcia naukowego

Przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe dr. Marcina Rachwała pt. *Partycypacja polityczna obywateli współczesnych państw demokratycznych na przykładzie Polski*, obejmuje: autorstwo monografii, redakcję dwóch prac zbiorowych, dziesięć artykułów zawartych w czasopismach naukowych (w tym dwa w języku angielskim), a także trzynaście rozdziałów w pracach zbiorowych (w tym dwa w języku angielskim). W sumie zatem dorobek publikacyjny Habilitanta, wskazany jako osiągnięcie naukowe, obejmuje dwadzieścia sześć pozycji.

Przechodząc do szczegółowej oceny publikacji dr. Marcina Rachwała wyróżnić należy kilka wiodących nurtów badawczych dotyczących takich kwestii jak: partycypacja polityczna obywateli w państwach demokratycznych, rola społeczeństwa obywatelskiego we współczesnej demokracji oraz wpływ technologii informacyjnych i komunikacyjnych na demokrację. Ponadto dorobek naukowy dr. Rachwała wzbogacają pojedyncze publikacje odnoszące się do tematyki elit politycznych w Polsce, a także transformacji systemowej w państwach Europy Środkowo-Wschodniej.

Jak już jednak zaznaczono, zasadniczy obszar zainteresowań badawczych dr. Marcina Rachwała stanowią rozważania dotyczące zaangażowania politycznego obywateli w ramach demokratycznego systemu politycznego. Analizy z tego zakresu zostały osadzone w kontekście modeli demokracji, które rozciągają się od modelu

demokracji partycypacyjnej, zakładającej stałe zaangażowanie obywateli w proces podejmowania decyzji publicznych, do modelu demokracji przedstawicielskiej, opartej przede wszystkim na uczestnictwie suwerena w wyborach. Habilitant wyodrębnił także termin demokracji semibezpośredniej, która występuje w sytuacji, gdy w określonej procedurze decyzyjnej dochodzi do współdziałania obywateli i organów przedstawicielskich. Bez wątpienia badania podjęte przez dr. Rachwałę wpisują się w ważny nurt współczesnych rozważań politologicznych, które koncentrują się na przewidywaniach dotyczących ewolucji systemów demokratycznych. W analizach politologicznych zwraca się uwagę na fakt, że demokracja przedstawicielska sukcesywnie wypierana jest przez różne modele demokracji hybrydowej, łączącej tradycyjne instytucje ustrojowe z nowymi formami partycypacji obywateli w procesie decyzyjnym.

W swoich pracach dr Marcin Rachwał, badając partycypację polityczną obywateli współczesnych państw, wyodrębnia rozważania o charakterze ogólnym, w tym teoretycznym, a także empirycznym. W pierwszym obszarze skoncentrował się na kwestii definicji i istoty współczesnej demokracji oraz analizie poszczególnych form partycypacji politycznej, natomiast w drugim zakresie przedmiotowym odniósł się do praktyki politycznej występującej na szczeblu ogólnokrajowym i lokalnym w Polsce.

W próbę nakreślenia przez Habilitanta istoty demokracji klasycznej i współczesnej bardzo dobrze wpisują się dwa artykuły naukowe, a mianowicie: *Władza ludu czy elit politycznych? Próba zdefiniowania współczesnej demokracji*, „Przegląd Politologiczny” 2013, nr 1 oraz *Wpływ obywateli na funkcjonowanie państw demokratycznych – wybrane zagadnienia*, (w:) *Wpływ społeczny. Konteksty i zastosowania badawcze*, pod red. B. Pająk-Patkowskiej, Poznań 2016.

W nurt rozważań teoretycznych, koncentrujących się jednak wokół mechanizmów partycypacji politycznej obejmujących wybory, referendum czy inicjatywę ludową, wpisują się także takie artykuły jak: *Przymus wyborczy a legitymizacja władzy politycznej*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2012, nr 4; *Referendum jako forma udziału suwerena w funkcjonowaniu współczesnych państw demokratycznych*, (w:) *Europa Środkowa*, Tom III: *Instytucje demokracji*

bezpośredniej, zagadnienia systemów politycznych i współpracy regionalnej w Europie Środkowej, pod red. K. Koźbiała, Oświęcim 2015, czy *Wybory we współczesnym państwie demokratycznym*, (w:) *Uwarunkowania i mechanizmy partycypacji politycznej*, pod red. M. Rachwała, Poznań 2017.

Niezwykle interesującym, zawierającym w sobie istotny wymiar utylitarny, obszarem badań dr. Marcina Rachwała są rozważania dotyczące praktyki stosowania form partycypacji politycznej w realiach polskiego systemu politycznego. Publikacje odnoszące się do kwestii przeprowadzania referendum w sprawie odwołania organu samorządu terytorialnego, konsultacji z mieszkańcami gminy, budżetu partycypacyjnego czy obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej bez wątpienia wzbogacają dorobek krajowej politologii w zakresie funkcjonowania systemu władzy lokalnej. W ten nurt badań znakomicie wpisują się takie artykuły jak: *Referenda w sprawie odwołania organu gminy przed upływem kadencji – doświadczenia lat 2006-2010*, (w:) *Wieloaspektowość samorządności gminnej w Polsce*, pod red. B. Nawrota, J. Pokładeckiego, Poznań 2011; *Budżet partycypacyjny jako nowa forma współdecydowania o finansach lokalnych*, „Przegląd Politologiczny” 2013, nr 4, a także *Obywatelska inicjatywa uchwałodawcza w Polsce w świetle prawa – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Politologiczny” 2016, nr 1.

W przypadku artykułów dotyczących systemu władzy lokalnej brakuje nieco szerszych odniesień do istoty i organizacji samorządu terytorialnego. Jak się wydaje, zasadne byłoby także odwołanie do teoretycznych podstaw samorządności, szczególnie w kontekście naturalistycznej i politycznej koncepcji funkcjonowania samorządu, w których podkreśla się podmiotowość społeczności lokalnych w systemie sprawowania władzy.

Charakteryzując dorobek naukowy dr. Marcina Rachwała warto podkreślić jego doświadczenie w zakresie organizowania prac zespołów badawczych. Potwierdzeniem tego typu kompetencji są spójne pod względem merytorycznym redakcje naukowe, a mianowicie: *Uwarunkowania i mechanizmy partycypacji politycznej*, Poznań 2017 oraz *Współczesne oblicza władzy politycznej. Wybrane zagadnienia*, Poznań 2017.

Kluczową pozycję w dorobku naukowym dr. Marcina Rachwała zajmuje jednak recenzowana monografia pt.: *Funkcjonowanie obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej w Polsce. Podstawy prawne – praktyka – perspektywy rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań 2016. Bez wątpienia jest to prawidłowo skonstruowane pod względem metodologicznym i interesujące poznawczo dzieło, w którym dr Marcin Rachwał zaprezentował wysokie kompetencje naukowe. Książka ta stanowi zwieńczenie procesu badań, których częściowe efekty zostały zawarte między innymi w przywołanych wyżej artykułach. Nie jest to jednak zarzut, a jedynie podkreślenie budzącej uznanie konsekwencji badawczej, dzięki której Habilitant sukcesywnie rozwijał umiejętności analityczne dotyczące partycypacji politycznej obywateli w państwach demokratycznych.

Recenzowana monografia składa się z wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia i bibliografii. Jej struktura ma charakter problemowo - chronologiczny i pozostaje w ścisłym związku z zawartymi we wstępie hipotezami i problemami badawczymi.

W rozdziale pierwszym Autor skoncentrował się na charakterystyce obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej jako formy demokracji bezpośredniej (semibezpośredniej). Rozważania z tego zakresu zostały osadzone w szerszym kontekście dotyczącym kształtowania się i istoty demokracji, od czasów antycznych do demokracji współczesnej, której fundamentem jest funkcjonowanie parlamentów. Charakterystykę tego procesu należy ocenić pozytywnie, chociaż – jak się wydaje – dr Rachwał mógł nieco bardziej rozwinąć opis historycznych przesłanek rodzenia się demokracji, wychodząc w tym kontekście poza Stary Kontynent. W badaniach politologicznych coraz częściej podkreśla się, że źródła władzy ludu można doszukiwać się na długo przed demokracją ateńską. Pojęcie to było znane już tysiąc lat przed okresem szczytowego rozwoju Aten, a mianowicie w kulturze mykeńskiej. Badania archeologiczne potwierdzają, że jeszcze wcześniej zgromadzenia ludowe zwoływano na terenie dzisiejszej Syrii, Iraku i Iranu. Jak zauważa australijski politolog John Keane: „demokracja ateńska była darem Orientu”. W narracji Habilitanta dominuje jednak europocentryzm, który – co trzeba przyznać - stanowi główny punkt odniesienia w badaniach większości polskich politologów. Również w tym obszarze, opisując

proces rozwoju demokracji w Europie, dr Rachwał odwołuje się do najczęściej przywoływanych przykładów. Wypada żałować, że w poszukiwaniu źródeł demokracji bezpośrednio w większym stopniu nie odniósł się do takich form życia obywatelskiego jak: słowiańskie gminowładztwo, rosyjski mir, południowo-słowiańskie zadruży czy szwajcarskie Markgenossenschaften. Z kolei w przypadku genezy demokracji przedstawicielskiej więcej miejsca warto było poświęcić Kortezom zwołanym w hiszpańskim mieście León już w 1188 r., angielskiej Wielkiej Karcie z 1215 r., a także konsekwencjom ustrojowym XVII-wiecznych rewolucji burżuazyjnych w Anglii czy Wielkiej Rewolucji Francuskiej.

W dalszej części rozdziału pierwszego dr Marcin Rachwał kompetentnie zaprezentował argumenty formułowane przez zwolenników i przeciwników stałego włączania obywateli w funkcjonowanie państwa. Interesujące są również rozważania Habilitanta dotyczące elektronicznej demokracji, której rozwój jest konsekwencją szerokiego wykorzystywania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Jak się wydaje, w poszukiwaniu efektywnych form partycypacji obywateli w życiu publicznym można było także odwołać się do koncepcji *governance*, którą należy rozumieć jako funkcję zarządzania złożonymi społecznościami poprzez koordynowanie działań podmiotów należących do różnych sektorów. Jest to zatem, będąca konsekwencją demonopolizacji władzy państwowej, sieć relacji współzależności, współpracy i partnerstwa. *Governance* cechuje się więc innowacyjnym ujęciem politycznego procesu decyzyjnego, ale jednocześnie jest nową metodą rządzenia dyspersyjnego, różniącą się od starego, zhierarchizowanego modelu, w którym władze państwowe sprawują suwerenną kontrolę nad ludźmi i grupami tworzącymi społeczeństwo obywatelskie.

W bogatej literaturze poświęconej *governance* podkreśla się, co powinno zainteresować Habilitanta, że następuje schyłek tradycyjnych mechanizmów demokracji przedstawicielskiej. Obecnie to nie tylko politycy zorganizowani w partie polityczne, ale także wiele innych podmiotów staje się odpowiedzialnych za politykę na różnych szczeblach zarządzania państwem. Coraz częściej stosowane są alternatywne formy partycypacji. Istotą *governance* jest bowiem tworzenie koalicji na poziomie

danej jednostki administracyjnej przez budowanie sieci współpracy między wszystkimi zainteresowanymi.

W rozdziale drugim dr Marcin Rachwał skoncentrował się na analizie przepisów prawnych, które regulują funkcjonowanie inicjatywy ustawodawczej, jako ważnej formy partycypacji społecznej w życiu publicznym. Podstawą podjętych przez Habilitanta rozważań była ustawa z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli. Wartościowym uzupełnieniem charakterystyki podstaw legislacyjnych wymienionych wyżej działań, jest instruktywny przegląd propozycji zmian tego aktu prawnego, dotyczących między innymi takich kwestii jak: wprowadzenie możliwości elektronicznego wyrażania poparcia dla obywatelskich projektów ustaw, ustanowienie terminów na przeprowadzenie poszczególnych etapów procesu legislacyjnego czy możliwości odrzucania projektów obywatelskich w pierwszym czytaniu.

Rozdział trzeci Autor poświęcił szczegółowej analizie praktycznego wymiaru funkcjonowania inicjatywy ustawodawczej w realiach systemu politycznego Polski. Podejmowane w tym obszarze działania dr Rachwał podzielił ze względu na ich efektywność na skuteczne i nieskuteczne. Całość została podsumowana gruntownie przemyślanymi wnioskami z przeprowadzonych badań. Jest to najbardziej interesująca, a zarazem szczególnie twórcza i oryginalna część prezentowanej książki, która wymagała pogłębionych analiz źródłowych. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na wykorzystanie aktów prawnych, druków sejmowych i sprawozdań stenograficznych z posiedzeń Sejmu, ale także materiałów źródłowych związanych z funkcjonowaniem komitetów obywatelskich. Dzięki zawartym w nich informacjom praca uzyskała wymiar bardziej użyteczny i stanowi niezwykle interesujące źródło wiedzy na temat skuteczności tego rodzaju inicjatyw, a także, co wydaje się szczególnie wartościowe, pokazuje stosunek klasy politycznej do przedsięwzięć mających na celu zwiększenie partycypacji obywatelskiej w funkcjonowaniu władzy publicznej.

Konkludując, przedstawione osiągnięcie naukowe doktora Marcina Rachwał ma miejsce w zakresie nauk o polityce, a prezentowany dorobek cechuje się dużą wartością poznawczą i stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny. Monografia, prace

pod redakcją i artykuły prezentują się bardzo dobrze pod względem warsztatowym. Świadczy to o solidności i staranności Autora w przygotowaniu materiałów do druku. Uznanie budzi sposób wykorzystania zebranego materiału źródłowego i literatury przedmiotu, który umożliwił udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze i zweryfikowanie hipotez badawczych. Szczególnie cenne są publikacje dotyczące partycypacji politycznej obywateli w państwach demokratycznych, które potwierdzają wysokie kompetencje merytoryczne Habilitanta oraz umiejętność właściwej analizy politologicznej.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Dorobek publikacyjny dr. Marcina Rachwała, który nie został wskazany jako osiągnięcie naukowe, koncentruje się wokół problematyki społeczeństwa obywatelskiego, wpływu technologii informacyjnych i komunikacyjnych na demokrację oraz tematyki transformacji systemowej w państwach Europy Środkowo-Wschodniej.

W ramach pierwszego obszaru zainteresowań szczególną uwagę przykuwa monografia pt. *Demokracja bezpośrednia w procesie kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce*, Warszawa 2010, za którą Habilitant otrzymał Nagrodę Dziekana Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu, a także artykuł pt. *Współczesna demokracja a społeczeństwo obywatelskie*, zawarty w „Środkowoeuropejskich Studiach Politycznych” 2011, nr 2.

Z kolei w kontekście badań poświęconych wykorzystaniu nowych technologii warto przywołać artykuł pt. *Elektroniczna demokracja a partycypacja polityczna obywateli*, który ukazał się w pracy zbiorowej pt. *Demokracja elektroniczna. Kontrowersje i dylematy*, pod red. M. Marczewskiej-Rytke, Lublin 2013.

Jeżeli natomiast chodzi o tematykę transformacji ustrojowej należy wyróżnić pracę zbiorową, zredagowaną w języku angielskim wspólnie z Beatą Pająk-Patkowską, pt. *Hungary and Poland in Times of Political Transition. Selected Issues*, Poznań 2016.

W sumie lista publikacji dr. Marcina Rachwała obejmuje siedem prac naukowych i dwa artykuły przyjęte do druku. Pod względem ilościowym jest to dorobek stosunkowo skromny, natomiast w sensie merytorycznym uprawniający do ubiegania się o kolejny stopień naukowy. Publikacje Habilitanta są przygotowane prawidłowo pod względem metodologicznym, opierają się na bogatej i różnorodnej bazie źródłowej, a ich konstrukcja i logika prowadzonego wywodu potwierdzają kompetencje dr. Rachwała do prowadzenia samodzielnej pracy naukowej.

Zbliżając się do podsumowania dorobku publikacyjnego Habilitanta należy raz jeszcze podkreślić jego wysoką jakość i spójność. Warto również zauważyć, że prace dr. Rachwała są odnotowywane w międzynarodowych bazach. Współczynnik cytowań (baza Web of Science) – h-index 3 należy uznać za zadowalający.

Ocena działalności naukowej i organizacyjnej

Ważnym elementem oceny aktywności naukowej, w szczególności osób aspirujących do stopnia doktora habilitowanego, jest prezentacja wyników badań w trakcie konferencji krajowych i międzynarodowych. Dr Rachwał brał czynny udział w trzydziestu dziewięciu konferencjach naukowych. W czterech przypadkach referaty wygłosił w języku angielskim, w tym jedno wystąpienie zostało zaprezentowane na konferencji zagranicznej organizowanej przez Uniwersytet w Lucernie (Szwajcaria). Charakter międzynarodowy miało w sumie czternaście konferencji, trzeba jednak zauważyć, że jedenaście spośród nich było organizowanych przez macierzystą uczelnię Habilitanta. Jak się zatem wydaje, dr Rachwał powinien w większym stopniu prezentować efekty swoich badań na konferencjach organizowanych przez inne ośrodki akademickie.

Warto odnotować, że dr Rachwał ma pewne doświadczenia w zakresie organizowania konferencji, seminariów naukowych i paneli tematycznych. W okresie podlegającym ocenie był zaangażowany w realizację sześciu tego typu przedsięwzięć.

Istotną składową dorobku naukowego Habilitanta jest realizacja projektów badawczych. W tym obszarze należy wyróżnić międzynarodowy projekt badawczy pt.

Poland and Hungary in the era of political transformation – directions for developing political system and civil society, którym kierował wspólnie z dr Beatą Pająk-Patkowską. Był on realizowany ze środków Węgiersko-Polskiego Programu Współpracy Pozarządowej (numer projektu: 201618). Dr Rachwał jest ponadto wykonawcą w projekcie finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki (UMO-2014/15/B/HS5/01358) pt. *E-voting as an alternative way of voting procedures in national elections. Experiences of selected countries and prospects for implementation e-voting in Poland*. Pozostałe projekty - w czterech przypadkach Habilitant był kierownikiem, a w jednym wykonawcą – zostały sfinansowane ze środków Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu.

W kontekście zaangażowania dr. Marcina Rachwała w realizację projektów i grantów, warto wskazać na jego uczestnictwo w pracach Grupy Badawczej „Inicjatywa Helwecka”, która skupia naukowców z kilku krajowych ośrodków i ma na celu współpracę osób zajmujących się badaniem państw niemieckojęzycznych, ze szczególnym uwzględnieniem Szwajcarii. Efektem podjętej kooperacji są organizowane wspólnie konferencje, seminaria naukowe i wyjazdy studyjne.

Dr Marcin Rachwał jest recenzentem w cenionych czasopismach naukowych, takich jak: „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, „Przegląd Europejski”, „Public Policy and Economic Development” i „Political Preferences”. Ponadto jest członkiem redakcji wysoko punktowanego czasopisma „Przegląd Politologiczny”. Habilitant angażuje się również w działania na rzecz środowiska naukowego w ramach trzech towarzystw naukowych, a mianowicie: Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, International Political Science Association oraz Leszczyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Kompetencje naukowe dr. Rachwała są doceniane także poza środowiskiem akademickim. Jest on stałym ekspertem *Zespołu parlamentarnego ds. nowelizacji prawa o referendum ogólnokrajowym i lokalnym*, który został powołany w celu opracowania propozycji zmian wzmacniających rolę referendum w systemie politycznym Polski. Ponadto współpracuje w charakterze stałego eksperta z *Fundacją Instytut Spraw Obywatelskich*. Na zlecenie wyżej wymienionej instytucji dr Rachwał

przygotował w 2017 r. ekspertyzę na temat praktyki funkcjonowania obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej, którą zaprezentował podczas spotkania w Kancelarii Prezydenta RP w dniu 29 sierpnia 2017 r.

Ocena dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

Ważną sferą aktywności zawodowej dr. Marcina Rachwała jest działalność dydaktyczna. Wśród wykładanych przedmiotów, które związane są z naukowymi zainteresowaniami Habilitanta, wymienić należy: *Wpływ obywateli na funkcjonowanie współczesnych państw demokratycznych, Aktywność polityczna obywateli współczesnych państw demokratycznych, Administracja publiczna, System administracji publicznej w Polsce, System bezpieczeństwa narodowego, Elity polityczne, Socjologia ogólna, Psychologia społeczna, Psychologia polityki*. Jest wielce prawdopodobne, że prowadzenie w macierzystej uczelni w sumie dziewięciu przedmiotów wpłynęło na podniesienie kwalifikacji dr. Rachwała jako nauczyciela akademickiego. Wypada jedynie żałować, że Habilitant w autoreferacie nie wspomniał o rezultatach ewaluacji zajęć dydaktycznych, która od lat prowadzona jest w Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu. Ponadto dr Rachwał był promotorem prac dyplomowych na studiach pierwszego stopnia. Do tej pory Habilitant wypromował 45 licencjatów. W perspektywie uzyskania kompetencji zawodowych samodzielnego pracownika naukowego, ważnym doświadczeniem dydaktycznym dr. Rachwała jest pełnienie funkcji promotora pomocniczego w dwóch przewodach doktorskich. Warto również podkreślić dążenie Habilitanta do sukcesywnego podnoszenia umiejętności dydaktycznych, czego potwierdzeniem jest ukończenie w 2012 r. kursu pt. *Podstawy e-learningu*, natomiast w 2016 r. kursu pt. *Kształcenie na odległość. Prowadzenie zajęć dydaktycznych na platformie Moodle*.

Dr Marcin Rachwał aktywnie uczestniczy w działaniach popularyzujących naukę. W tym kontekście należy podkreślić wygłaszanie wykładów okolicznościowych,

a także członkostwo w jury i komitetach organizacyjnych okręgowych olimpiad dla szkół ponadpodstawowych z zakresu wiedzy o społeczeństwie i historii.

W ramach kontaktów międzynarodowych dr Rachwał brał udział w trzech wyjazdach studyjnych do Poczdamu (kwiecień 2013), kantonu Appenzell Innerhoden (kwiecień 2013), kantonu Glarus (maj 2014), a także przeprowadził kwerendę biblioteczną w College of Europe w Brugii (listopad 2015). Słabszą stroną tej części dorobku Habilitanta jest brak długoterminowych staży badawczych w zagranicznych ośrodkach naukowych, ale także brak doświadczeń w zakresie prowadzenia wykładów na uczelniach zagranicznych, przede wszystkim w ramach programu Erasmus Plus.

Konkluzja

Zbliżając się do podsumowania należy pozytywnie ocenić osiągnięcia dr. Marcina Rachwała dotyczące dorobku naukowego, dydaktycznego, popularyzatorskiego i organizacyjnego, które potwierdzają kompetencje Habilitanta do prowadzenia samodzielnej działalności naukowej. W związku z powyższym uznaję, że dr Marcin Rachwał spełnia wymogi określone w *ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki*. Biorąc pod uwagę znaczny wkład dr. Marcina Rachwała w rozwój dyscypliny nauki o polityce, wnioskuję o jego dopuszczenie do kolejnych etapów postępowania habilitacyjnego.

Robert Kmieciak